

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

I. Imię i Nazwisko.

Aneta Jachimowicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 1) 16/06/2000 – licencjat filologii germańskiej; temat pracy licencjackiej: *Der Umgang mit der Geschichte und Tradition im Roman „Heimatismuseum“ von Siegfried Lenz*
- 2) 09/06/2001 – ukończenie studiów podyplomowych w zakresie informatyki, Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie
- 3) 21/06/2002 – magister filologii germańskiej, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, na podstawie pracy magisterskiej: *„Der Sieg der Uniform“. Motiv- und Strukturanalysen zu Thomas Manns Roman „Der Zauberberg“*
- 4) 27/06/2006 – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, Wydział Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego, na podstawie dysertacji na temat: *Das schwierige Ganze. Postmoderne und die „Trilogie der Entgeisterung“ von Robert Menasse* (Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2007), recenzenci: prof. Grażyna Kwecińska (Uniwersytet Warszawski), prof. Stefan H. Kaszyński (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 1) 01/10/2002 – 31/12/2006 – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Filologii Germańskiej, stanowisko: lektor (pełny etat)
- 2) 29/09/2006 – 30/09/2008 – Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, filia w Ełku, kierunek: Filologia Germańska, stanowisko: adiunkt (pełny etat)
- 3) 01/10/2008 – 30/06/2011 – Kolegium Języków Obcych w Szczytnie, umowa o dzieło
- 4) 01/01/2007 – nadal – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Katedra Filologii Germańskiej, stanowisko: adiunkt (pełny etat)

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Der historische Roman der Ersten Republik Österreich in ideologiekritischer Sicht

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Aneta Jachimowicz: *Der historische Roman der Ersten Republik Österreich in ideologiekritischer Sicht*. Königshausen & Neumann. Würzburg 2018, ISBN 978-3-8260-6457-9, 465 stron.

Recenzent wydawniczy: prof. Sigurd Paul Scheichl (Uniwersytet w Innsbrucku)

Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na koncepcji projektu, przebadaniu źródeł i literatury naukowej, napisaniu i redakcji rozprawy. Mój udział procentowy wynosi 100%.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Rozprawa *Der historische Roman der Ersten Republik Österreich in ideologiekritischer Sicht* zajmuje się – z estetycznego punktu widzenia – mało pociągającą, lecz w sensie ideologicznym bardzo ważną częścią literatury Pierwszej Republiki Austriackiej, a mianowicie powieściami historycznymi. Moda na powieść historyczną była w okresie Pierwszej Republiki Austriackiej niebotycznym zjawiskiem, podobnie z resztą jak w innych krajach niemieckojęzycznych. Recepcja tego gatunku pokazuje, że była ona ważnym społecznym medium w kwestiach politycznych i światopoglądowych, wspierającym kształtowanie się pewnych ideowych postaw wśród czytelników. Dlatego powieści historyczne cieszyły się ogromnym powodzeniem wśród austriackich pisarek i pisarzy okresu międzywojennego, szczególnie wśród tych o katolicko-konserwatywnych bądź niemiecko-narodowych i nacjonalistycznych zapatrywaniach. Wszystkie grupy postrzegały bowiem

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

powieści historyczne jako medium pedagogiczne, które kształtowały myślenie czytelnika, ukierunkowując go na wybrane wartości. Właśnie ta edukacyjna funkcja powieści historycznej miała wpływ na to, że cieszyła się ona kolosalną popularnością, tak że w latach 1918–1939 napisano i wydano prawie 2.200 powieści historycznych w języku niemieckim.

Mimo tego, że powieść historyczna jako gatunek literacki przeżywała w okresie międzywojennym niezwykle koniunkturę, zaskakujące jest to, że nie powstały do tej pory kompleksowe studia badające to społeczno-literackie zjawisko w krajach niemieckojęzycznych. Oprócz licznych publikacji dotyczących głównie powieści historycznych czołowych i kanonicznych pisarzy tego okresu jak Alfred Döblin, Leon Feuchtwanger, czy Thomas Mann, oprócz obszernych badań na temat niemieckojęzycznej powieści historycznej na emigracji, powieści historycznej autorów „wewnętrznej emigracji”, czy na temat nacjonalistycznych powieści historycznych, nie powstały badania na temat przejawów, tematyki i recepcji tego gatunku w okresie międzywojennym w Austrii. Ciekawe jest to tym bardziej, że w latach 1991–1997 w Instytucie Germanistyki Uniwersytetu w Innsbrucku przeprowadzono literacko-socjologiczny i socjologiczno-historyczny projekt polegający na stworzeniu internetowej bazy danych, w której znalazło się ponad 6.300 niemieckojęzycznych powieści historycznych, które powstały w okresie od 1780 do 1945 (<https://www.uibk.ac.at/germanistik/histrom/>). Wyjątek mogą stanowić pojedyncze artykuły austriackiego literaturoznawcy Wendelina Schmidt-Denglera lub publikacje książkowe np. Johanna Sonnleitnera i Johannesesa Sachslehnera, którzy zajmowali się twórczością dwóch czołowych nacjonalistycznych autorów powieści historycznej w Austrii w okresie międzywojennym – Robertem Hohlbaumem i Mirko Jelusichem. Należy wymienić również dwie monografie: Bettiny Heyl: *Geschichtsdenken und literarische Moderne: zum historischen Roman in der Zeit der Weimarer Republik* z 1994 i Ulricha Kittsteina: *„Mit Geschichte will man etwas“. Historisches Erzählen in der Weimarer Republik und im Exil (1918–1939)* z 2006 roku, aczkolwiek obie monografie traktują pisarzy tworzących w Pierwszej Republice Austriackiej jako pisarzy Republiki Weimarskiej. Integracja literatury austriackiej z literaturą niemiecką jest w literaturoznawstwie niemieckim zjawiskiem powszechnym, ogólnie przyjętym i poprawnym, niemniej jednak nieuwzględniającym specyfikę sceny literackiej, jak również realia polityczne i społeczno-literackie w Austrii po upadku Monarchii Habsburskiej.

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Niniejsza publikacja stanowi pierwszą kompleksową monografię dotyczącą powieści historycznej w Austrii w okresie od 1918 do 1938, uwzględniającą autorów i autorki powieści historycznych tworzących w tym czasie w Pierwszej Republice. Jak udało mi się ustalić, tylko na przełomie tych 20 lat powstało ok. 370 powieści historycznych. Jest to olbrzymia liczba, jeśli weźmie się pod uwagę, że są to powieści jedynie autorów i autorek związanych poprzez swoją organizacyjną, medialną i polityczno-kulturalną działalność z Pierwszą Republiką Austriacką. Nie uwzględnione zostały natomiast powieści pisarek i pisarzy, którzy po upadku Cesarstwa Austriackiego pozostali w swoich ojczyznach i stali się obywatelami nowopowstałych państw, nawet jeśli czuli się duchowo związani z austriacką tradycją, a ich powieści historyczne poruszały te same tematy, co powieści ich kolegów i koleżanek w Austrii.

Powieści historyczne tego okresu mają z dzisiejszego punktu widzenia często jedynie wartość historyczno-literacką i antykwaryczną, nierzadko wydawane były w mało znanych wydawnictwach i w niewielkim nakładzie, z różnych powodów (ekonomicznych, politycznych, życiowych) nie doczekały się w okresie międzywojennym drugiego wydania, a po 1945 popadały w zapomnienie. Dlatego też badania dotyczące tego tematu mogły być możliwe wyłącznie w archiwach wiedeńskich bibliotek.

Głównym celem monografii nie jest jednak jedynie pozytywistyczne podejście do badanego materiału, jego zestawienie, usystematyzowanie i opis tematów historycznych występujących w powieściach, lecz – co implikuje tytuł publikacji – chodzi przede wszystkim o zbadanie funkcji ideologicznej zarówno wybranych powieści historycznych, jak również funkcji recenzji tych powieści, które ukazywały się w austriackiej prasie w latach od 1918 do 1938. Jak zostało bowiem pokazane, szczególną cechą powieści historycznych tego okresu było intensywne wykorzystanie tła historycznego do zakamuflowania aktualnych politycznych i ideologicznych wypowiedzi, co z kolei wykorzystywała do swoich celów mocno spolaryzowana prasa młodej Republiki. Pod pojęciem ideologii rozumiana jest tutaj pewna złożoność idei, której funkcja polega na „zgłaszaniu przez pewną grupę roszczeń do władzy lub panowania” (Ernst Hanisch), a celem ideologii jest stworzenie pewnej grupowej tożsamości, po to, aby móc sterować zachowaniem zarówno jednostki, jak również całej grupy. Ponieważ Pierwsza Republika Austriacka naznaczona była zarówno katastrofą I wojny światowej jak i upadkiem wielowiekowego cesarstwa, a wraz z nim rozpadem

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

wieloletniego i bardzo zróżnicowanego pod względem kulturowym państwa, nie dziwi zatem, że był to okres rozkwitu wszelkich ideologii. Ich atrakcyjność była skutkiem mentalnego zagubienia i postrzegania świata jako miejsca utraty wartości i wszystkiego, co gwarantowało bezpieczeństwo i kontynuację. Z drugiej strony był to czas politycznych i światopoglądowych nadziei: socjalistycznych, komunistycznych, narodowościowych lub utopijnych, a ich przedstawiciele nie patrzyli z sentymentem w przeszłość, lecz postrzegali w upadku starego świata szansę na ich rewolucyjne wizje przyszłości.

Łącząc ze sobą podejście filologiczne z zagadnieniami socjologicznymi, monografia naukowa po raz pierwszy ukazuje sposób, w jaki austriaccy pisarze różnych ideologicznych kolorytów traktowali materiał historyczny, m.in. po to, aby komentować polityczną, ekonomiczną i społeczną sytuację Austrii po I wojnie światowej. Powieści historyczne nie są bowiem przejawem eskapizmu, lecz – wręcz odwrotnie – należy je czytać jako kompleksową odpowiedź na problemy I Republiki. Celem rozprawy habilitacyjnej jest pokazanie, jak powieści historyczne austriackich pisarzy i pisarek w okresie międzywojennym pod płaszczykiem iluzji historycznej pozycjonują się wobec aktualnych wydarzeń w Austrii, tak że stały się one skutecznym narzędziem politycznym i ideologicznym, podobnie jak polityczna literatura tego okresu, która postrzegana była jako instrument społecznego poznania. Powieści historyczne tego okresu mogą być zatem odbierane jako powieści współczesne (*Zeitroman*), bo chociaż ich akcja toczy się we wcześniejszych stuleciach, to jednak przeszłość ta odnosi się do rzeczywistości współczesnej autorowi. W historii, szczególnie austriackiej, autorzy szukali analogicznych sytuacji, przez które mogli wyrazić swój stosunek do upadku Cesarstwa Naddunajskiego, separatystycznych dążeń narodów, kryzysu gospodarczego, bezrobocia, rewolucji mas, rodzącej się republiki, jak również mogli ukazać tradycję dążeń do włączenia Austrii do Niemiec (*Anschluss-Frage*). W zależności od zapatrywań, autorzy ustosunkowywali się w swoich powieściach do tych zjawisk w sposób afirmatywny bądź krytyczny; kreowali świat przedstawiony w ten sposób, że ich czytelnicy – o czym świadczą choćby prasowe recenzje – od razu rozpoznawali historycznie zawołowany przekaz. Rozprawa próbuje dać odpowiedź na pytanie, dlaczego wybierano akurat poszczególne wydarzenia historyczne, aby komentować współczesne problemy. Jedną z wielu odpowiedzi poruszanych w książce jest następująca: Do czytelnika wysyłany był komunikat, że podobne kryzysowe wydarzenia miały już miejsce w przeszłości i były one – w zależności

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

od narracji – w mniejszym lub większym stopniu przewyciężane. To, czego nie potrafili osiągnąć bohaterowie przeszłości, którzy spotykali się z różnymi przeciwnościami losu, mogą dokonać współcześni.

Założenie, że powieści historyczne Pierwszej Republiki Austriackiej są poniekąd powieściami współczesnymi, stanowi fundament monografii. Część analityczna rozprawy nie jest podzielona według tematów historycznych występujących w powieściach, lecz według aktualnych tematów, które bezpośrednio dotyczyły austriackich dyskursów okresu międzywojennego, takich jak: kwestia „Anschlusu” Austrii do Niemiec, stosunku do Habsburgów i rewolucji, jak również konfliktu pomiędzy katolikami i protestantami. Tematy te pokazane są na przykładzie powieści historycznych pisarzy i pisarek o różnym światopoglądzie i różnych przekonaniach społeczno-politycznych, które dzielę – mimo świadomości niedoskonałości tej metody – na trzy obozy: I. niemiecko-narodowy i (lub) nacjonalistyczny, II. konserwatywny i (lub) chrześcijańsko-społeczny oraz na III. demokratyczny i liberalny. Celem tego jest pokazanie, w jaki sposób owe trzy obozy konstruowały w Pierwszej Republice Austriackiej narrację historyczną dla celów ideologicznych i światopoglądowych.

Rozprawa składa się z ośmiu części, nie licząc wstępu, podsumowania, bibliografii i spisu nazwisk. W części pierwszej: „Rozważania teoretyczne na temat powieści historycznej” przedstawione są nadrzędne cele rozprawy i ogólne tezy. To również próba usytuowania problematyki monografii w kontekście teorii gatunku, wskazanie na trudności definicyjne i semantyczne, jak również przedstawienie dyskursu naukowego i stanu badań dotyczących powieści historycznej rozumianej jako medium przekazujące nie tylko historyczne, ale przede wszystkim aktualne treści (roz. 1.3). W tym podrozdziale powołuję się na refleksje na temat funkcji powieści historycznej wyrażone m.in. przez pisarzy Liona Feuchtwangera i Alfreda Döblina, jak również przez badaczy literatury takich jak Renate Werner, Helmut Koopmann, Hartmut Steinecke, Walter Schiffels i kluczową powstac tej dyskusji – Davida Robertsa.

Drugi rozdział „Literatura Pierwszej Republiki i powieść historyczna” prezentuje przekrój badań prowadzonych od lat 1980tych na temat literatury austriackiej i powieści historycznej w Austrii w okresie międzywojennym. Rozdział ten jest o tyle ważny dla rozprawy, że pokazuje stan badań nad literaturą austriacką tego okresu świadomie odcinających się od badań nad literaturą Republiki Weimarskiej i podkreślających różniący

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

ich pod względem mentalnym i tematycznym charakter. Publikacje m.in. Wendelina Schmidt-Denglera, Friedricha Achbergera, Ernsta Fischera, Klause Amanna, Friedberta Aspetsbergera, Johanna Sonnleitnera, Johanna Holznera, Karla Müllera, Primusa-Heinza Kuchera czy Evelyn Polt-Heinzl wniosły olbrzymi wkład do badań nad literaturą Pierwszej Republiki Austriackiej. Z nurtu tych badań wywodzą się również badania nad austriackimi powieściami historycznymi okresu od 1918 do 1939, które są punktem wyjścia w niniejszej monografii.

Aby zbadać ideologiczną funkcję powieści historycznych i uchwycić ich znaczenie dla literatury Pierwszej Republiki Austriackiej, opisane zostały również w drugim rozdziale społeczne, myślowe i polityczne warunki, które były kluczowe dla kształtowania się literatury austriackiej okresu międzywojennego. Wydarzenia polityczne w Austrii miały mianowicie olbrzymi wpływ na scenę literacką tego okresu, i to nie tylko na poruszane w literaturze tematy, lecz także na sytuację wydawnictw, kolportaż książek, finansowanie projektów wydawniczych i dystrybucji, wspieranie projektów literackich przez nagrody państwowe i, w ostatecznym rozrachunku, na recepcję literatury. Pokazanie tego jest celem podrozdziału o społeczno-politycznej i literackiej specyfice Pierwszej Republiki (roz. 2.2), która postrzegana jest jako okres od 1918 do 1938, a więc od powołania Republiki do aneksji Austrii przez Rzeszę Niemiecką wiosną 1938 roku. Okres ten jest niezwykle bogaty w przemiany polityczne i społeczne, które miały wpływ na politykę kulturalną Austrii. Mowa jest tutaj choćby o przejściu władzy przez Engelberta Dollfußa oraz austrofaszystów i związanej z tym delegalizacji socjaldemokratycznej SDAPÖ i austriackiego odłamu partii nazistowskiej.

Ponieważ monografia z założenia miała stanowić kompendium na temat austriackiej powieści historycznej okresu międzywojennego, to badania nie mogły zawężyć się jedynie do analizy wybranych tekstów literackich. Dlatego trzeci rozdział rozprawy poświęcony jest austriackiej prasie okresu międzywojennego, której działy dotyczące literatury i kultury okazały się być źródłem do odkrycia wielu do dzisiaj zapomnianych powieści historycznych. Niezmiernie ważne dla wyników niniejszych pracy badawczej okazało się zebranie, usystematyzowanie i zbadanie ponad 600 recenzji powieści historycznych. Recenzje te dostarczają z jednej strony wiedzę na temat tego, jakie powieści historyczne były polecane czytelnikom, przez jakie gazety, oraz jak argumentowano niniejszy wybór; z drugiej strony dostarczają one informacje o tym, jak powieść historyczna jako gatunek literacki była oceniana przez prasę austriacką Pierwszej Republiki. Aby uzyskać możliwie szerokie i

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

obiektywne spektrum dotyczące recepcji, zbadane zostały recenzje, które ukazały się zarówno w prasie demokratycznej (*Neue Freie Presse*), jak również w prasie niemiecko-narodowej (później nacjonalistycznej) (*Deutsch-Österreichische Tageszeitung*), konserwatywnej i chrześcijańsko-społecznej (*Reichspost*) oraz socjaldemokratycznej (*Arbeiter-Zeitung*). Wnioski z analizy owych recenzji zawarte zostały na końcu każdego z podrozdziałów o prasie. Tutaj wspomniane zostają jedynie nieliczne konkluzje: Ciekawym zjawiskiem wspólnym dla wszystkich tych gazet jest niezmiernie zainteresowanie powieścią historyczną, która – mimo wszystko – uważana jest przez recenzentów za gatunek przestarzały, podejrzany estetycznie i mniej wartościowy. Na tle pozostałych powieści historycznych o marnych walorach literackich recenzowane utwory miały być – tak brzmiała częstokroć argumentacja recenzenta – wyjątkiem artystycznym wychodzącym poza ramy tradycyjnej powieści historycznej. Podkreślić należy jednak, że autorzy owych recenzji nierzadko sami byli autorami powieści historycznych, a ich pozytywne recenzje odnosiły się najczęściej do powieści kolegów i koleżanek redakcyjnych o jednakowych poglądach społeczno-politycznych i tych samych zapatrywaniach na określone kwestie historyczne i współczesne. Ponieważ prasa austriacka okresu międzywojennego cechowała się określonym profilem ideowym, gazety polecały swoim czytelnikom powieści autorów o zbieżnych zapatrywaniach. I tak katolicko-konserwatywna gazeta *Reichspost* reprezentująca interesy grup społeczno-chrześcijańskich wypowiadała się pochlebnie o powieściach historycznych najczęściej austriackich autorów i autorek podkreślających wartości konserwatywne i chrześcijańskie, jak również przedstawiających w pozytywnym świetle kościoł i Habsburgów, których utożsamiano z wartościami katolickimi. Punkt ciężkości kładziony był przez *Reichspost* na powieści historyczne wydawane przez katolickie wydawnictwa (np. Kösel & Pustet), przy czym faworyzowano autorów pochodzących z Austrii, ponieważ prasa konserwatywna wspierała – w odróżnieniu do niemiecko-narodowej prasy wydawanej w Pierwszej Republice – tożsamość, pamięć i kulturę austriacką. W *Deutsch-Österreichische Tageszeitung* (*DÖTZ*) przeważały natomiast recenzje powieści historycznych niemieckich autorów o narodowych i nacjonalistycznych poglądach, wydawanych w niemieckich wydawnictwach ukierunkowanych na niemiecko-narodową literaturę tj. Staackmann i Grethlein. W socjaldemokratycznej *Arbeiter-Zeitung* powieść historyczna cieszyła się najmniejszym zainteresowaniem. Gazeta odnosi się krytycznie do konserwatywnych i katolickich autorek i

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

autorów hołubionych przez *Reichspost*, natomiast nierzadko ustosunkowuje się pozytywnie do powieści historycznych pisarzy o niemiecko-narodowych zapatrywaniach tj. Robert Hohlbaum, Rudolf Hans Barsch, Karl Hans Strobl, Emil Ertl i Rudolf Greinz. Jak trudno jest określić granice światopoglądowe pomiędzy określonymi obozami – szczególnie na początku Pierwszej Republiki – pokazuje choćby przykład opisanej w monografii kariery literackiej Bruna Brehma, który w latach 1920tych w kręgach *Arbeiter-Zeitung* był uznanym pisarzem o poglądach socjaldemokratycznych, później natomiast stał się jednym z czołowych i prominentnych nacjonalistycznych literatów austriackich piastującym ważne funkcje kulturalne w aparacie partyjnym.

Mimo zasadniczych różnic pomiędzy gazetami i polecanymi przez nie powieściami historycznymi łączy prasę austriacką tego okresu podkreślanie aktualnego znaczenia historycznej narracji i odbieranie tła historycznego jako komentarza dla współczesnych problemów.

Na przykładzie powieści historycznych drukowanych w gazetach w odcinkach (*Fortsetzungsromane*), które są tematem ostatniej części rozdziału o prasie (roz. 3.4), wyraźnie widać, jakie powieści i jakie tematy historyczne wykorzystywane były przez ówczesne gazety, aby ustosunkować się do aktualnych debat społeczno-politycznych. Funkcją powieści w odcinkach było „przywiązanie” zainteresowanych czytelników do gazety i zmotywowanie ich do zakupu kolejnych wydań, co miało w okresie międzywojennym niebagatelny wpływ na wzrost nakładów. Świetnym przykładem ideologicznego podejścia do tekstu jest zapowiedź powieści historycznej zapomnianego dziś pisarza Emila Scholla pt. *Der Roßtäuscher* z roku 1920, która drukowana była w odcinkach w *Arbeiter-Zeitung* od sierpnia 1922 do stycznia 1923. Aby trafić w gusta i socjalistyczne poglądy swoich czytelników, gazeta prezentuje powieść Scholla, której akcja toczy się w Wiedniu w XV wieku, jako opowieść o walce głównego bohatera z bezdusznymi i rządowymi władzami Habsburgami o prawa ludu, czyli jako opowieść o odwiecznej wojnie klas. O tym, że powieść Scholla ma niewiele wspólnego z jej opisem w socjaldemokratycznej gazecie próbującej wyciągnąć z tekstu zgodne z jej profilem ideowe wątki, mowa jest również w piątym rozdziale monografii (5.1).

Rozdziały 4, 5, 6 i 7 poświęcone zostały głównym dyskursom społecznym i politycznym Pierwszej Republiki Austriackiej, które podejmowane były w powieściach

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

historycznych tego okresu. Idea „Anschlusu” Austrii do Niemiec, która okazała się utopią po podpisaniu traktatu pokojowego w Saint Germain w 1919 roku, była jednym z głównych tematów powieści historycznych niemiecko-narodowych autorów już pod koniec I wojny światowej. Celem tego było mentalne przygotowanie Austriaków do włączenia Austrii do Niemiec po nieuchronnie nadchodzącym upadku cesarstwa, na który liczyli austriaccy nacjonałiści, jak również pokazanie, że idea „Anschlusu”, której korzenie sięgają daleko wstecz poza rok 1848, tak naprawdę była od dawna częścią austriackiej tożsamości. W rozdziale tym pokazany został również pozytywny stosunek socjaldemokracji austriackiej i jej czołowych przedstawicieli do „Anschlusu”. Mimo że idea ta była mocno reprezentowana w kręgach lewicowych, to jednak – według mojej wiedzy – nie powstała w tym czasie żadna powieść historyczna lewicowego pisarza, która propagowałaby włączenie Austrii do Niemiec. Inaczej prezentuje się ten obraz w przypadku autorów o wielkoniemieckich poglądach, którzy jeszcze przed traktatem pokojowym agitowali poprzez swoje powieści do poparcie „Anschlusu”. Rozprawa pokazuje ten dyskurs na przykładzie dwóch powieści: *Joseph der Deutsche* (1917) Adama Müller-Guttenbrunna o cesarzu Józefie II i jego staraniach o względy króla Prus Fryderyka II Wielkiego (roz. 4.2) i *Das Vorspiel* (1918) Roberta Hohlbauma o rewolucji roku 1848 i bratobójczej wojnie z Niemcami w roku 1866 (roz. 4.3). Obie te powieści opowiadają o nieziszczonych marzeniach o zjednoczeniu się Austrii i Niemiec opierając się na podobnym schemacie myślowym: co nie udało się w przeszłości, może udać się teraz, jeśli z historii wyciągnie się odpowiednie wnioski.

Stosunek do Habsburgów jest tematem 5 rozdziału monografii. Po upadku monarchii Habsburgowie stanowili dla kręgów konserwatywnych i katolickich symbol austriackości i filar katolicyzmu. Przede wszystkim w austrofaszynie wspierany był mit habsburski, który uważany był przez politykę kulturalną z jednej strony jako środek walki o austriacką świadomość państwową i był skierowany przeciw idei „Anschlusu”, z drugiej zaś strony był anty-projektem wobec polityki kulturalnej socjaldemokracji, która – podobnie jak austriaccy nacjonałiści, tylko z większą intensywnością – prowadzili radykalną i agresywną propagandę przeciw Habsburgom. W tym czasie powstaje w Austrii wiele powieści historycznych, które – w zależności od tego, jaką linię polityczną reprezentowały – przedstawiały pozytywny bądź negatywny obraz Habsburgów. Podczas gdy w powieściach autorów o zapatrywaniach narodowosocjalistycznych i socjalistycznych Habsburgowie pokazywani byli w złym świetle,

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

to w powieściach katolickich i konserwatywnych autorów występowali oni jako obrońcy tradycji, katolicyzmu i austriackiej tożsamości. W monografii pokazana jest ta zależność na przykładzie powieści trzech autorów reprezentujących trzy wspomniane obozy: *Der Roßtäuscher* Emila Scholla z roku 1920, *Die schrecklichen Pferde. Der Welserzug nach Eldorado* Bruna Brehma z roku 1934 (powieść ukazywała się w roku 1929 w częściach w *Arbeiter-Zeitung*, w 1934 roku wydana została po wprowadzeniu kilku zmian w tekście w narodowosocjalistycznym wydawnictwie Neff w Berlinie) oraz *Der deutsche Held* z roku 1920 pióra Enrici von Handel-Mazzetti, czołowej reprezentantki katolickiego i konserwatywnego nurtu w literaturze. O ile Bruno Brehm i Enrica von Handel-Mazzetti są pisarzami dość znanymi w kręgach literaturoznawczych, to Emil Scholl – zmarły w tragicznych okolicznościach we Francji w roku 1940 autor o żydowskich korzeniach – jest pisarzem zupełnie zapomnianym, choć jego powieść historyczna spotkała się z bardzo przychylnym odbiorem w ówczesnej prasie. Przykładem tego mogą być recenzje Felixa Brauna w *Neues Wiener Tagblatt* i Stefana Zweiga w *Neue Freie Presse*. Niniejsza rozprawa jest najprawdopodobniej pierwszą pracą naukową, w której analizowana jest powieść Scholla i która umiejscawia ją w określonym kontekście historycznym i literaturoznawczym. Podobnie rzecz się ma z powieścią Brehma *Die schrecklichen Pferde*, która jest najbardziej ignorowaną przez badaczy tego pisarza powieścią, chociaż na jej przykładzie najlepiej widać, jak płynna była jeszcze w latach 1920tych granica pomiędzy socjalistycznym i narodowosocjalistycznym światopoglądem, i w jaki sposób późniejsza nacjonalistyczna propaganda dokonywała adaptacji tekstu literackiego dopasowując go do własnych indoktrynacyjnych celów. Poza tym na przykładzie tej powieści Brehma widać, jak te dwa obozy interpretowały ten sam tekst literacki na różne, często zupełnie sprzeczne, sposoby. Wątek ten nie był dotychczas poruszany, a niniejsza monografia pokazuje owe (nad)interpretacyjne zawiłości na przykładzie ówczesnej recepcji powieści, jak również na przykładzie zmian w tekście, które dokonano dla potrzeb wydania książki w wydawnictwie Neff. W stosunku do Habsburgów powieści Scholla i Brehma zachowują się podobnie: Habsburgowie to nakierunkowani na władzę i pieniądze wyzyskiwacze – jest to więc mało przyjemny obraz panującej dynastii, który próbuje zdemontować powieść Handel-Mazzetti, w której arcyksiążę Karol pokazany jest jako niezłomny bohater walczący o honor swoich żołnierzy, dobro państwa i austriackość jako wartość nadrzędną.

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

W rozdziale 6 monografii przedstawiony jest stosunek do rewolucji, która szczególnie na początku lat 1920tych była jednym z ważniejszych i najbardziej kontrowersyjnych tematów powieści historycznych pokazywany na przykładzie różnych historycznych wydarzeń rewolucyjnych. To pokazuje, jak bardzo opinia publiczna, w tym sami literaci, byli poruszeni krwawym przebiegiem rewolucji w Europie Środkowej i Wschodniej, i jak wielki był niepokój i strach przed masami niesionymi przez hasła rewolucji. Ten lęk nie cechował jedynie – jak można słusznie przypuszczać – pisarzy i pisarki z kręgów katolickich i konserwatywnych, którzy w rewolucji widzieli upadek wartości i koniec tradycji, lecz również pisarzy o poglądach lewicowych lub demokratycznych, którzy liczyli na radykalne przemiany i sprawiedliwość społeczną. Pisarze o poglądach wielkoniemieckich i narodowych także oczekiwali rewolucyjnych zmian, ale nie tych związanych z rządami rewanżystycznych mas, lecz opierających się na rządach przywódcy antydemokratycznego, który prowadzi swój naród żelazną ręką.

Autorki i autorzy powieści historycznych Pierwszej Republiki posługiwali się najczęściej Rewolucją Francuską jako kostiumem do tego, aby przedstawić współczesne im rewolucyjne nastroje i mechanizmy. Nie dziwi to, ponieważ skazanie na śmierć króla Ludwika XVI i jego żony Marii Antoniny Austriaczki, jak również krwawe rozliczenie się z arystokracją i duchowieństwem we Francji, przede wszystkim budziło skojarzenia z bolszewizmem, rewolucyjnymi wydarzeniami w Rosji i mordzie na carskiej rodzinie. Jeśli nie całkowicie, to chociaż częściowo akcja kilku omawianych w tym rozdziale powieści toczy się w czasie Rewolucji Francuskiej, których autorzy reprezentują różne frakcje społeczno-polityczne: *Die Wiedergeburt des Melchior Dronte* (1921) Paula Bussona, *Die Amazone* (1930) Hansa Flescha von Brunningena i *König Volk* (1931) Roberta Hohlbauma. W powieści *Der deutsche Held* (1920) Enrici von Handel-Mazzetti Rewolucja Francuska pełni funkcję anty-przykładu, na którego tle pokazane są stabilne, gwarantujące ład, spokój i bezpieczeństwo rządy Habsburgów.

Oprócz Rewolucji Francuskiej pojawiają się w powieściach historycznych również inne historyczne wydarzenia rewolucyjne służące do pokazania destrukcyjnych skutków nieobliczalnych powstań ludowych i mechanizmów, jakie nimi rządzą. Masy te pokazane są najczęściej jako bezmyślne narzędzie w ręku manipulujących nimi jednostek, dla których celem nadrzędnym jest zdobycie władzy, a nie dobro ciemniejszego ludu. Alma Johanna

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Koenig pokazuje to w swojej powieści *Der heilige Palast* (1922) na przykładzie powstania Nika w Konstantynopolu w VI wieku. W centrum powieści Leo Perutza pt. *Turlupin* (1924) ma miejsce fikcyjna rewolucja przeciw francuskiej arystokracji w XVII wieku, która nie doszła do skutku i dlatego nie została odnotowana przez historiografów. Emil Scholl natomiast przedstawił w powieści *Der Roßtäuscher* z 1920 roku powstanie Wiedeńczyków podczas panowania cesarza Fryderyka III w drugiej połowie XV wieku.

Rozdział 7 „Katolicyzm a protestantyzm” przedstawia ważny dyskurs religijny i polityczny w Austrii w okresie międzywojennym, a mianowicie konfesyjny konflikt pomiędzy kojarzonym z Niemcami protestantyzmem i tożsamym dla Austrii katolicyzmem. W powieściach historycznych Pierwszej Republiki Austriackiej konflikt ten pokazany był na przykładzie reformacji i kontrreformacji, a jego przewodnim celem było odzwierciedlenie aktualnego dla młodej Republiki konfliktu pomiędzy liberalizmem i konserwatyzmem (zob. Sigurd Paul Scheichl). W powieściach historycznych austriackich pisarzy i pisarek o niemiecko-narodowych poglądach kontrreformacja przedstawiana była jako krwawa i brutalna polityka Habsburgów i kościoła katolickiego wobec „jedynie słusznego wyznania”, co miało z kolei uwidocznic negatywny stosunek tej frakcji społeczno-politycznej do katolickiej polityki kulturalnej reprezentowanej przez rządzącą w Austrii w okresie międzywojennym partię społeczno-chrześcijańską. Celem tego było natomiast przygotowanie gruntu dla „Anschlusu” Austrii do Niemiec, gdyż protestantyzm był w Pierwszej Republice mocno utożsamiany z Niemcami, z którymi identyfikowały się z kolei kręgi niemiecko-narodowe. Celem tego rozdziału jest pokazanie, jak konflikt pomiędzy katolicyzmem i protestantyzmem przedstawiany był w powieściach historycznych zarówno niemiecko-narodowych autorów, którzy dążyli do stworzenia Wielkiej Rzeszy pod sztandarami Niemiec, jak też autorów katolickich, którzy propagowali austriacką tożsamość i autonomię. Podczas gdy pierwsi konstruowali świat przedstawiony, w którym austriaccy przedstawiciele luteranizmu pokazywani byli w pozytywnym świetle, a Habsburgowie i kościół katolicki – w złym, to katolicycy autorzy osadzali akcje swoich powieści historycznych w czasach rekatolicyzacji, kościół katolicki pokazywali jako obrońcę „jedynie prawdziwej” katolickiej wiary, a protestantów jako burzycieli i zdrajców religii, tradycji i dynastii rządzącej. Jak pokazuje niniejsza monografia, powieści historyczne o reformacji bądź kontrreformacji, o walkach na tle religijnym i związanych z nimi wojnach chłopskich dominują pod względem

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

liczebności wśród powieści historycznych w okresie Pierwszej Republiki Austriackiej. Z moich badań wynika, że około 40 powieści porusza ten historyczny temat, który rozciąga się od XVI do XVIII wieku. Wątek konfliktu pomiędzy katolikami i protestantami pokazany został szczegółowo w monografii na przykładzie dwóch powieści: *Das Mädchen von St. Veit* (1922) katolickiego księdza o pseudonimie Reimmichl i *Der Rebell* (1925) zupełnie nieznanego autora Hugo Schulza o niemiecko-narodowych zapatrywaniach.

Dużą część rozprawy tworzą cztery zestawienia autorów i autorek powieści historycznych, które umieszczone są na końcu pracy. Rejestry te są niejako podstawą metodologiczną przedstawionych badań. Obszerne komentarze, które znajdują się na wstępie każdego zestawienia, informują o użytej terminologii, metodzie, przedstawiają cele, konkluzje i możliwe sposoby interpretowania przedstawionych danych. W rozdziale o autorkach i autorach powieści historycznych z podziałem na frakcje literackie (roz. 8.1.) nazwane zostały kryteria, według których dokonano określenia tak mglistego pojęcia, jakim jest „austriaccy autorzy Pierwszej Republiki Austriackiej”. Ponadto przedstawiono literaturę badawczą, na którą powoływałam się tworząc kryteria podziału autorów na obozy o określonych poglądach społecznych i politycznych.

W kolejnym zestawieniu prezentowane są w sposób alfabetyczny wszystkie odnalezione powieści historyczne badanego okresu. Tytuły powieści opatrzone są inicjałami wybranych gazet austriackich, w których dane powieści były recenzowane. Celem tego zestawienia jest ukazanie pewnych wspólnych gustów bądź zapatrywań periodyków austriackich tego okresu. Okazuje się mianowicie, że niektóre powieści historyczne były tak samo pozytywnie odbierane zarówno przez prasę wielkoniemiecką, jak też demokratyczną oraz katolicką, co z kolei może prowadzić do zaskakujących wniosków dotyczących prasy austriackiej Pierwszej Republiki. Podczas, gdy w rozdziale o prasie (roz. 3) omawiane są jedynie gazety wiedeńskie, co może prowadzić do zarzutu, że punkt ciężkości rozprawy leży po stronie Wiednia, podczas gdy gazety innych krajów związkowych są ignorowane, w rejestrze tym uwzględniono również prasę takich austriackich miast jak Linz, Salzburg, Graz i Innsbruck. Recenzje te nie zostały jednak w rozprawie opisane, gdyż rejestr ten należy postrzegać jako bazę informacji i przyczynek do dalszych badań.

Rejestr powieści historycznych według austriackich i zagranicznych wydawnictw, w których owe powieści się ukazały, prowadzi również do frapujących spostrzeżeń

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

przedstawionych na początku podrozdziału. Widocznym jest fakt, że wydawnictwa przyjmowały do swojego programu wydawniczego jedynie powieści odpowiadające ich ideowemu profilowi. Ciekawe jest, że przy produkcji austriackich powieści historycznych przeważają niemiecko-narodowe bądź nacjonalistyczne i katolickie wydawnictwa, co z kolei pokazuje, że ten gatunek literacki uprawiany był przeważnie przez pisarki i pisarzy o narodowych i konserwatywnych zapatrywaniach.

Próba podziału powieści z punktu widzenia periodyzacji oraz tematyki podjęta została w ostatnim rejestrze rozdziału 8. Na podstawie tego podziału widać, jakie folie historyczne wykorzystywali pisarze do zilustrowania aktualnych problemów Pierwszej Republiki. To zestawienie opiera się na internetowej bazie danych dotyczącej powieści historycznych, poszerzonej o własną lekturę, badania i odnalezione tytuły powieści, które powyższa baza danych nie zawiera.

Der historische Roman der Ersten Republik Österreich in ideologiekritischer Sicht jest rozprawą bazującą na obszernym materiale badawczym obejmującym ponad 600 artykułów prasowych i liczne powieści historyczne. 13 powieści zostało w pracy dokładnie zanalizowanych, pokazano kontekst historyczny i współczesny autorom, przedstawiono recepcję tych utworów. Ponieważ późniejsze wydania powieści mogły zawierać zmiany w tekście, analizowano przede wszystkim pierwsze wydania książek pisane teksturą neogotycką. Większość powieści nie była wznawiana po 1945. Badania do rozprawy prowadzone były w Hamburgu (Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg), w Berlinie (Staatsbibliothek zu Berlin) i przede wszystkim Wiedniu (Österreichische Nationalbibliothek). Najwięcej materiału badawczego, przede wszystkim odnośnie prasy i niezdigitalizowanych wydań nacjonalistycznej gazety *Deutschösterreichische Tages-Zeitung*, znaleziono w Wiedeńskiej Bibliotece w Ratuszu (Wienbibliothek in Rathaus). Rozprawa prezentuje zatem materiały dotąd nie drukowane.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Mój pozostały dorobek naukowo-badawczy obejmuje następujące obszary:

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

- (a) teorie postmodernistyczne i teorie końca historii i ich literaturoznawcze i kulturoznawcze implikacje
- (b) współczesna literatura austriacka (w szczególności twórczość Petera Turriniego)
- (c) literatura i kultura austriacka okresu międzywojennego
- (d) kultura duchowa

Pracę doktorską (Aneta Jachimowicz: *Das schwierige Ganze. Postmoderne und die „Trilogie der Entgeisterung“ von Robert Menasse*. Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2007, ISBN 978-3-631-56270-3, rec. Stefan H. Kaszyński) poświęciłam postmodernizmowi, teoriom postmodernizmu i teoriom końca historii (*posthistoire*) w trylogii austriackiego pisarza Roberta Menasse. Celem rozprawy było zbadanie, na ile utwory Menassego są tekstami postmodernistycznymi i traktującymi o postmodernizmie, mimo że sam autor zdecydowanie odcinał się od tego określenia i poprzez zachowanie jedności treści i formy stworzył dzieło totalne zaprzeczające istnieniu postmodernistycznej rzeczywistości. Moim założeniem było przekonanie, że stworzenie totalnego dzieła w epoce dekonstrukcji jest jedynie iluzją, z której Menasse zdaje sobie sprawę, którą bawi się, pozostając w konwencji fikcji. Dlatego ta świadoma fikcja „całości” (*das Ganze*) jest dowodem na postmodernistyczny charakter trylogii Menassego. Aby zrealizować cel dysertacji, podjęłam próbę zdefiniowania postmodernizmu odnosząc się do publikacji czołowych przedstawicieli tego nurtu, takich jak Jean-François Lyotard, Ihab Hassan, Michael Foucault, Jean Baudrillard i Wolfgang Iser. Pokazałam również różnice pomiędzy teoriami postmodernistycznymi a teoriami końca historii (*Nachgeschichte / Posthistoire*) i teorią symulacji, te ostatnie często i niesłusznie identyfikowane są z postmodernizmem.

Po ukazaniu się dysertacji zrezygnowałam z badań nad twórczością Menassego. Napisałam jedynie jeden artykuł dotyczący trylogii austriackiego pisarza, dotyczący jednak kwestii, o której nie było mowy w rozprawie doktorskiej (Aneta Jachimowicz: „Podróż nie kształcą. Kilka słów o podróży w Trylogii utraty ducha Roberta Menasse”, [w]: *Acta Universitatis Masuriensis, Tożsamość i odrębność w Zjednoczonej Europie*. Motyw podróży w literaturze anglo- i niemieckojęzycznej. Wydawnictwo Wszechnicy Mazurskiej: Olecko 2006, s. 213–219.) Na krótko wróciłam do swojej pracy magisterskiej o Thomasie Mannie pisząc artykuł analityczny o rozdziale „Śnieg” w *Czarodziejskiej górze*, który ukazał się w

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

roku 2011 w *Convivium* (Aneta Jachimowicz: „Der Sieg der „Unform“. Das Schnee-Kapitel des *Zauberbergs*“, [w:] *Convivium. Germanistisches Jahrbuch Polens* (2011), s. 237–270). Z zainteresowań epoką wilhelmińską wywodzi się artykuł o niemieckim dramaturgu i komediopisarzu Carlu Sternheimie krytykującym panujące w tym czasie stosunki społeczne. (Aneta Jachimowicz: „Erotik und Emanzipation. Die Frauenporträts in Carl Sternheims Komödien *Aus dem bürgerlichen Heldenleben*“, [w:] Ursula Paintner / Claus Zittel (red.): *Carl Sternheim: Revolution der Sprache in Drama und Erzählwerk*. Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2013, s. 193–206). Zainteresowanie postmodernizmem i jego literaturoznawczymi i kulturowymi implikacjami pozostało jednak, co zaowocowało następującymi artykułami i projektami:

(a) teorie postmodernistyczne i teorie końca historii i ich literaturoznawcze i kulturoznawcze implikacje

Tomy zbiorowe i publikacje wchodzące w ten zakres tematyczny to:

- 1) Aneta Jachimowicz: „Literatura jako rzeczywistość. Postmodernizm w powieści *Ostatni świat* Christopha Ransmayra”, [w:] Ewa Paczoska / Joanna Kulas / Mikołaj Gołubiewski (red.): *Doświadczenia nowoczesności. Perspektywa polska – perspektywa europejska*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2012, s. 165–176.
- 2) Aneta Jachimowicz: „Modernität eines Mythos. Die Labyrinthmetapher in Friedrich Dürrenmatts Ballade *Minotaurus*”, [w:] *Acta Neophilologica*, XIV/1 (2012), s. 235–245.
- 3) Aneta Jachimowicz / Alina Kuzborska / Dirk Steinhoff (red.): *Imaginationen des Endes*. Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2015. (Rec. Grażyna Kwiecińska, Uniwersytet Warszawski / Edward Białek, Uniwersytet Wrocławski)
- 4) Aneta Jachimowicz: „Endzeiterwartungen. Eine kritische Bestandsaufnahme“, [w:] Aneta Jachimowicz / Alina Kuzborska / Dirk Steinhoff (red.): *Imaginationen des Endes*. Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2015, s. 53–74.

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

- 5) Alina Kuzborska, Aneta Jachimowicz (red.): *Anfang. Literatur- und kulturwissenschaftliche Implikationen des Anfangs*. Königshausen & Neumann: Würzburg 2018. (Rec. Marian Holona)
- 6) Aneta Jachimowicz: „Der Anfang in der Postmoderne“, [w]: Alina Kuzborska, Aneta Jachimowicz (red.): *Anfang. Literatur- und kulturwissenschaftliche Implikationen des Anfangs*. Königshausen & Neumann: Würzburg 2018, s. 51–62.

W artykule o powieści *Die letzte Welt* Christopha Ransmayra, która określana jest przez literaturoznawców ze względu na jej liczne związki intertekstualne i grę z czytelnikiem jako powieść postmodernistyczna, zostało pokazane zarówno na płaszczyźnie tematycznej jak i strukturalnej utworu, że powieść ta posiada również inne cechy typowe dla powieści postmodernistycznych. Oprócz tego, że Ransmayr zręcznie porusza się po znanych literaturach, to jeszcze porusza kwestie typowe dla dyskursu postmodernistycznego, takie jak rozmycie się granicy pomiędzy fikcją i rzeczywistością, śmierć podmiotu, krytykę rozumu i apokaliptyczne wizje świata. Również na przykładzie ballady Dürrenmatta *Minotaurus* zostało pokazane, że ta nowoczesna wersja antycznego mitu o Minotaurze nie ogranicza się jedynie do zabawy intertekstualnej i estetycznej, lecz jest obrazową odpowiedzią na kondycję człowieka w erze postmodernizmu.

W artykule o oczekiwaniach końca „Endzeiterwartungen. Eine kritische Bestandsaufnahme“, który ukazał się w wydanym m.in. przeze mnie tomie zbiorowym *Imaginationen des Endes* (Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2015) w sposób przekrojowy został pokazany artefaktowy charakter wizji końca, jak również przedstawiono aktualne dyskursy, które wydają się przeżywać renesans po zapowiedzianym w latach 1980tych i 1990tych końcach historii. Książka *Imaginationen des Endes* wywodzi się z moich zainteresowań filozoficznych, kulturoznawczych i antropologicznych. Celem jej jest przedstawienie takich wyobrażeń o końcach w historii człowieka, które – inaczej niż apokaliptyczne wizje świata – nie są dekadencjonalne i nihilistyczne, lecz zapowiadają odrodzenie się ku nowemu. Owe imaginacje końca przeżywały koniunkturę właśnie w postmodernizmie. Tom składa się z 24 artykułów badaczek i badaczy z różnych zagranicznych ośrodków naukowych, m.in. z uniwersytetów w Saarlandzie, Kaliningradu, Münsteru, Bazylei, Salzburga, Luxemburga,

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Akwizgranu i Trieru, jak również z polskich ośrodków naukowych, takich jak Warszawa, Katowice, Wrocław, Toruń i Lublin.

Kontynuacją tej książki jest wydany przeze mnie i Alinę Kuzborską tom zbiorowy pt. *Anfang. Literatur- und kulturwissenschaftliche Implikationen des Anfangs* (Königshausen & Neumann: Würzburg 2018). W tomie tym zebrane zostały teksty dotyczące różnych aspektów koncepcji początku: od filozoficznych i teoretycznych rozważań, poprzez historyczno-kulturowe, aż do literaturoznawczych badań szczegółowych. Celem tomu jest pokazanie, że dążenie do odnalezienia źródła tworzy podstawę każdego poznania, natomiast poznanie to okazuje się być – jak w przypadku wyobrażeń końca – jedynie konstruktem, który wynika z ogólnego pragnienia dojścia do źródła. Tom zawiera artykuły 25 autorek i autorów z różnych ośrodków naukowych w kraju i za granicą. Mój artykuł „Der Anfang in der Postmoderne“ nawiązuje do problematyki początku jako kwestii filozoficznej i kulturowej w postmodernizmie, który – co pokazuję na przykładzie tekstów czołowych przedstawicieli postmodernizmu i wybranych tekstów literackich – był niezwykle skomplikowaną i kontrowersyjną kategorią myślową, którą reprezentuje w sposób symboliczny biblioteka Babel w sławnej fikcji Borgesa, a więc jako zawiły labirynt bez określenia początku i końca.

(b) współczesna literatura austriacka (w szczególności twórczość Petera Turriniego)

Publikacje wchodzące w ten zakres tematyczny to:

- 1) Aneta Jachimowicz: „Magia Latającej góry, czyli o poetologii wzniosłości Christopha Ransmayra”, [w]: *Acta Universitatis Masuriensis. Tożsamość i odrębność w Zjednoczonej Europie* (II). Miejsca magiczne w literaturze angielsko- i niemieckojęzycznej. Wydawnictwo Wszechnicy Mazurskiej: Olecko 2007, s. 171–179.
- 2) Aneta Jachimowicz: „Wien ohne Wiener, das wäre ideal“. Über die Österreichkritik in den Romanen Lilian Faschingers, [w]: Grażyna Kwiecińska / Krzysztof Tkaczyk (red.): „*Ich bin eine Saite, über rauschende breite Resonanzen gespannt*“. Festschrift für Professor Barbara L. Surowska. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2010, s. 369–392.

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

- 3) Aneta Jachimowicz: „Między pamięcią a zapomnieniem. Współczesna powieść rodzinna na przykładzie U nas wszystko dobrze Arno Geigera”, [w]: Kamilla Najdek / Krzysztof Tkaczyk (red.): *Zatopione w pamięci. Między wspomnieniem a fikcją literacką. Teoria literatury żywa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2012, s. 139–160.
- 4) Aneta Jachimowicz: „Historische Katastrophe in den Rückblicken. Robert Schindels Roman *Gebürtig*“, [w]: Marta Fernández Bueno / Miriam Llamas Ubieto / Paloma Sánchez Hernández (red.): *Rückblicke und neue Perspektiven - Miradas retrospectivas y nuevas orientaciones, Perspectivas de la germanística y la literatura comparada en España*, tom. 9. Peter Lang: Frankfurt a.M. et al. 2013, s. 549–560.
- 5) Aneta Jachimowicz: „Literatura faktu a fakt: literatura. Erich Hackl *Wesele w Auschwitz*“, [w]: Edward Białek / Grzegorz Kowal (red.): *Arcydzieła literatury niemieckojęzycznej. Szkice – komentarze – interpretacje. Tom III*. Oficyna Wydawnicza ATUT 2019 (w druku).

Peter Turrini

- 1) Aneta Jachimowicz: „Die touristische Bananenrepublik”. Peter Turrinis Kritik an Österreich als Hawaii Europas“, [w:] *Orbis Linguarum*. Vol. 36 (2010), s. 121–132.
- 2) Aneta Jachimowicz: „Ich liebe dieses Land“. Der Fremdenhass in Peter Turrinis Dramen und Essays, [w]: Edward Białek / Arletta Symorhun/ Iwan Zymomrya (red.): *Konstrukte und Dekonstruktionen. Aufsätze und Skizzen zur österreichischen Literatur*. (Biblioteka Austriacka, tom 50). Neisse: Drezno 2013, s. 345–360.
- 3) Aneta Jachimowicz: „Imitacja i inscenizacja. Teoria symulacji w *Alpejskich Zorzach* Petera Turriniego”, [w]: Krzysztof Huszcza (red.): *Sztuka szkodzi. Demaskacje Petera Turriniego* (Biblioteka Austriacka, tom 48). Quaestio: Wrocław 2013, ss. 45–59.
- 4) Aneta Jachimowicz: „„Der Markt steht über den Menschen“. Peter Turrinis Stück *Die Minderleister* und seine literarischen Vorbilder“, [w:] *Orbis Linguarum*, Vol. 39 (2013), s. 187–196.
- 5) Aneta Jachimowicz: „Die Zurschaustellung des Körpers, also davon, was Ramses II. mit dem Riesen von Steinfeld gemeinsam hat“, [w]: Arno Rußegger / Edward Białek /

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Krzysztof Huszcza (red.): *Ein romantischer Realist – Peter Turrinis Leben, Werk und Wirkung*. Studien Verlag: Wien / Innsbruck / Bozen 2016, s. 97–105.

Twórczość Roberta Menasse miała wpływ na dalsze zainteresowanie austriacką literaturą współczesną i takimi pisarkami i pisarzami jak: Christoph Ransmayr, Lilian Faschinger, Arno Geiger, Robert Schindel i – przede wszystkim – Peter Turrini. W artykule z roku 2007 o powieści *Der fliegende Berg (Latająca góra)* Christopha Ransmayra zajmuję się konstrukcją magicznego świata tworzoną na płaszczyźnie języka i płaszczyźnie fabularnej, które zdominowane są przez nietypowy dla współczesnych powieści patos wywołujący u czytelnika uczucie wzniosłości. Powieść ta zatem wydaje się być przykładem „prawdziwej” postmodernistycznej lektury, która hołduje „estetyce wzniosłości” („Ästhetik des Erhabenen“), o której mówił Jean-François Lyotard w swoim artykule: „Odpowiedź na pytanie: Czym jest postmodernizm?” W artykułach o twórczości Lilian Faschinger (2010) i Arno Geigera (2012) i Roberta Schindela (1913) pokazane zostały krytyczne dyskursy typowe dla współczesnej literatury austriackiej dotyczące historii Austrii XX wieku i austriackiej rzeczywistości na przełomie XX i XXI wieku. Zarówno powieści Faschinger, Geigera, jak i Schindela odczytywane są jako krytyka stosunków społecznych panujących w Austrii, przy czym dominującymi obszarami są wrogość wobec obcokrajowców, narzucone normy społeczne, rola kobiety, katolicyzm, zapomnienie, wyparcie i przeinaczenie historii, a w końcu – próba rozrachunku z przeszłością. Natomiast celem artykułu o Erichu Hacklu (w druku) jest przedstawienie polskiemu czytelnikowi twórczości jednego z czołowych austriackich przedstawicieli literatury faktu, ze szczególnym uwzględnieniem jego książki *Wesele w Auschwitz*.

Głównym protagonistą moich zainteresowań naukowych z obszaru literatury współczesnej jest jednak Peter Turrini, któremu poświęciłam 5 artykułów pisanych od 2010 do 2016 roku. W centrum badań nad sztukami Turriniego stały dwie kwestie: krytyka panujących stosunków społecznych (np. w artykułach: „Die touristische Bananenrepublik‘. Peter Turrinis Kritik an Österreich als Hawaii Europas“ oraz „Ich liebe dieses Land‘. Der Fremdenhass in Peter Turrinis Dramen und Essays”) i – o wiele ważniejsza i dotąd niepodejmowana kwestia postrzegająca twórczość pisarza w nowym kontekście – współczesne dyskursy filozoficzne, m.in. teoria symulacji wg. Baudrillarda. Temu

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

poświęcone są dwa artykuły: „Imitacja i inscenizacja. Teoria symulacji w *Alpejskich Zorzach* Petera Turriniego” i „Die Zurschaustellung des Körpers, also davon, was Ramses II. mit dem Riesen von Steinfeld gemeinsam hat“. Natomiast tematem tekstu „Der Markt steht über den Menschen“. Peter Turrinis Stück *Die Minderleister* und seine literarischen Vorbilder“ są lewicowe tradycje literackie Turriniego, które pokazują na przykładzie sztuki robotniczej *Die Minderleister* i lewicowej literatury austriackiej z okresu Pierwszej Republiki Austriackiej. Tym samym artykuł ten łączy ze sobą moje dwa zainteresowania badawcze: literaturę współczesną z literaturą okresu międzywojennego.

(c) literatura i kultura austriacka okresu międzywojennego

Tom zbiorowy i publikacje wchodzące w ten zakres tematyczny to:

- 1) Aneta Jachimowicz (red.): *Gegen den Kanon. Literatur der Zwischenkriegszeit in Österreich*. Peter Lang: Frankfurt am Main et al. 2017. (Rec. Wynfried Kriegleder, Uniwersytet Wiedeński)
- 2) Aneta Jachimowicz: „Zwischen Fiktion und Historiographie. Zwischen Identitätskrise und Selbstannahme. Leo Perutz' (nicht)historischer Roman *Turlupin*“, [w:] *Acta Neophilologica*, XV/2 (2013), s. 115–128.
- 3) Aneta Jachimowicz: „Ein Sänger des hohen C der Vitalität.“ Otto Neurath, die Isotype und der Klassenkampf“, [w:] *Orbis Linguarum*, Vol. 39 (2013), s. 207–216.
- 4) Aneta Jachimowicz: „Ökonomisches Kalkül versus Ideenwelt. Über die Wirtschaftskrise in den historischen Romanen von Rudolf Brunngraber und Robert Neumann“, [w:] *Kwartalnik Neofilologiczny*. Polska Akademia Nauk, rocznik LX, 2 (2013), s. 165–182.
- 5) Aneta Jachimowicz: „„In Wirklichkeit war es so...“ Analyse der Erzählinstanz in Robert Neumanns Roman *Struensee. Doktor, Diktator, Favorit und armer Sünder*“, [w:] *Convivum. Germanistisches Jahrbuch Polens*, (2015), s. 197–222.
- 6) Aneta Jachimowicz: „Gegen die Republik schreiben. Der völkische historische Roman der 1. Republik in Österreich“, [w:] *Orbis Linguarum*, Vol. 42 (2015), s. 19–29.

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

- 7) Aneta Jachimowicz: „Statistik als „Werkzeug des proletarischen Kampfes“? Otto Neuraths Statistisches Denken und Rodolf Brunngrabers Individuum-Auffassung in *Karl und das 20. Jahrhundert*“, [w]: Primus-Heinz Kucher (red.): *Vergessene Moderne - Verdrängte Avantgarde. Diskurskonstellationen zwischen Literatur, Theater, Kunst und Musik in Österreich 1918-1938*. Vandenhoeck & Ruprecht: Göttingen 2015, s. 269–286.
- 8) Aneta Jachimowicz: „Kontroverse um die ‚Innere Emigration‘ in Österreich. Erika Mitterer als Fallbeispiel“, [w]: Marcin Gołaszewski / Magdalena Kardach / Leonore Krenzlin (red.): *Zwischen Innerer Emigration und Exil. Deutschsprachige Schriftsteller 1933–1945*. de Gruyter: Berlin 2016, s. 161–176.
- 9) Aneta Jachimowicz: „Person als Risiko“. Leo Perutz‘ Schwellengestalt Turlupin als Parodie des völkischen Personenkultes, [w:] Paula Wojcik / Elisabeth Koehn (red.): *Schwellenräume - Schwellenzeiten in den Werken von Irene Nemirowsky, Leo Perutz & Bruno Schulz*. Universitätsverlag WINTER: Heidelberg 2016, s. 135–144.
- 10) Aneta Jachimowicz: „Kontinuitäten Alexander Lernet-Holenias“, [w]: Detlef Haberland (red.): *Ästhetik und Ideologie 1945. Wandlung oder Kontinuität poetologischer Paradigmen deutschsprachiger Schriftsteller* (= Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa, tom 67), de Gruyter: Oldenbourg 2016, s. 185–198.
- 11) Aneta Jachimowicz: „Vom habsburgischen Mythos über Joseph Roth bis zu Napoleon. Eine Entmythisierungssachse“, [w]: Matthias Freise / Grzegorz Kowal (red.): *Die mythische Zeit der Moderne*. Neisse: Drezno 2016, s. 129–140.
- 12) Aneta Jachimowicz: „Der Tiroler Autor Paul Busson am Beginn der Ersten Republik“, [w:] *Mitteilungen aus dem Brenner-Archiv*, 36 (2017), s. 65–82.
- 13) Aneta Jachimowicz: „Außerhalb des Kanons. Paul Busson und seine Zeitkommentare“, [w]: Aneta Jachimowicz (red.): *Gegen den Kanon. Literatur der Zwischenkriegszeit in Österreich*. Peter Lang: Frankfurt am Main et al. 2017, s. 429-446.
- 14) Aneta Jachimowicz: „„Segn S‘, so heiter ist das Leben in Wien‘. Das Großstadtbild in Marta Karlweis‘ Familienroman *Schwindel*“, [w]: Primus-Heinz Kucher (red.):

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

Urbane Räume. (Alltags)kulturelle, künstlerische und literarische Blicke auf die (Groß)Stadt in der österreichischen Zwischenkriegszeit 1918–1938. Aisthesis: Bielefeld 2019 (w druku)

- 15) Aneta Jachimowicz: „Unterhaltungsromane über den Ersten Weltkrieg? Leo Perutz’ *Wohin rollst du, Äpfelchen...* und Alexander Lernet-Holenias *Die Standarte*“, [w]: Anna Wołkowicz (red.): *Der Erste Weltkrieg in der Literatur. Zwischen Autobiografie und Geschichtsphilosophie.* Peter Lang: Frankfurt a.M 2018 (w druku).
- 16) Aneta Jachimowicz: „Die *Neue Freie Presse* und die österreichischen Autoren und Autorinnen im Exil (1933–1938)“, [w]: Eleonore Krenzlin / Marcin Gołaszewski (red.): *Schriftsteller in Exil und Innerer Emigration* (w druku).

Artykuły na temat literatury i zjawisk kulturowych w okresie międzywojennym w Austrii przybliżyły mnie ku późniejszym tezom sformułowanym w rozprawie habilitacyjnej. Duża część z podanych tu publikacji nie została jednak ujęta w książce *Der historische Roman der Ersten Republik Österreich in ideologiekritischer Sicht*, gdyż poruszana w nich problematyka wychodziła poza obszar badań rozprawy, postawione tam cele lub ustalone ramy czasowe. Wielokrotnie kierowałam się ponadto zasadą, aby nie powielać opublikowanych już materiałów dążąc w ten sposób do napisania rozprawy bazującej na nowych badaniach i dotąd nieanalizowanych tekstach. I tak w rozprawie nie zostały wykorzystane następujące publikacje o powieściach historycznych, które mogą być natomiast traktowane jako uzupełnienie monografii: analityczny artykuł o powieści historycznej Roberta Neumanna „In Wirklichkeit war es so...“ Analyse der Erzählinstanz in Robert Neumanns Roman *Struensee. Doktor, Diktator, Favorit und armer Sünder*“ (2015), artykuł o „Wewnętrznej Emigracji“ w Austrii i powieści historycznej Eriki Mitterer „Kontroverse um die ‚Innere Emigration‘ in Österreich. Erika Mitterer als Fallbeispiel“ (2016), artykuł o powieści historycznej Josepha Rotha *Die hundert Tage* „Vom habsburgischen Mythos über Joseph Roth bis zu Napoleon. Eine Entmythisierungssachse“ (2016), przekrojowy artykuł o twórczości Paula Bussona „Der Tiroler Autor Paul Busson am Beginn der Ersten Republik“ (2017).

Natomiast wykorzystana została w rozprawie część artykułów (i jedynie wybrane treści), o czym informuję w przypisie do określonych rozdziałów. Chodzi tu o podrozdział o

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

powieści *Die Wiedergeburt des Melchior Dronte* Paula Bussona (roz. 6.3), o powieści *Turlupin* Leo Perutza (roz. 6.5) i powieści *König Volk* Roberta Hohlbauma (roz. 6.7).

Trzy publikacje o Leo Perutzu, które ukazały się od roku 2013 i które dotyczyły nie tylko powieści historycznych autora, są wynikiem zainteresowania twórczością tego pisarza i mojej współpracy z prof. Hansem-Haraldem Müllerem z Hamburga (stypendium badawcze w Hamburgu w roku 2011), który odkrywając na nowo Perutza i wydając serię jego powieści w wydawnictwie dtv przyczynił się do rozkwitu ogromnej popularności autora wśród literaturoznawców i czytelników. W każdej z moich publikacji o Perutzu przedstawiane są odrębne wątki badawcze, w tym: wywodzący się Wiedeńskiej Moderny kryzys tożsamości (artykuł: „Zwischen Fiktion und Historiographie. Zwischen Identitätskrise und Selbstannahme. Leo Perutz' (nicht)historischer Roman *Turlupin*”), dekonstrukcja kultu jednostki (artykuł: „Person als Risiko. Leo Perutz' Schwellengestalt Turlupin als Parodie des völkischen Personenkultes“) i fenomen powieści rozrywkowej o I wojnie światowej po I wojnie światowej (artykuł: „Unterhaltungsromane über den Ersten Weltkrieg? Leo Perutz' *Wohin rollst du, Äpfelchen...* und Alexander Lernet-Holenias *Die Standarte*“). W publikacji tej pojawia się twórczość Alexandra Lernet-Holenii, któremu z kolei poświęcam cały artykuł „Kontinuitäten Alexander Lernet-Holenias“ (2016) dotyczący twórczości tego pisarza i poety przed I po II wojnie światowej pokazując jego estetyczne kontynuacje wbrew mitowi o „godzinie zero” w niemieckojęzycznej literaturze.

Owoce moich literaturoznawczych, kulturoznawczych i filozoficznych zainteresowań są publikacje na temat austromarksistowskiego socjologa, filozofa i ekonomisty Otto Neuratha, który był inicjatorem Koła Wiedeńskiego i krytykiem metafizyki, i który wslawił się przede wszystkim jako twórca komunikacji wizualnej (Isotype) wyjaśniający zawiloci współczesnego świata za pomocą języka wizualnego, co jest treścią mojego artykułu z roku 2013 roku: „Ein Sänger des hohen C der Vitalität.“ Otto Neurath, die Isotype und der Klassenkampf“. W kolejnym artykule pt. „Statistik als ‚Werkzeug des proletarischen Kampfes‘? Otto Neuraths Statistisches Denken und Rodolf Brunngrabers Individuum-Auffassung in *Karl und das 20. Jahrhundert*“ z tego samego roku zajmuję się jedną z najbardziej nietuzinkowych powieści Pierwszej Republiki Austriackiej autorstwa Rudolfa Brunngrabera *Karl und das 20. Jahrhundert* z roku 1933, który z różnych względów był długo marginalizowany. Celem tego artykułu jest rekonstrukcja współpracy Otto Neuratha

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

z autorem powieści, który posługuje się niejako neurathowską estetyką statystyki polegającą na radykalnym, antymetafizycznym i naukowo technizowanym postrzeganiu świata. Powieść Brunngrabera jest również przyczynkiem do artykułu „Ökonomisches Kalkül versus Ideenwelt. Über die Wirtschaftskrise in den historischen Romanen von Rudolf Brunngraber und Robert Neumann“ (2013), w którym przedstawiam powieści Brunngrabera i Neumanna jako przykłady tzw. „literatury inflacji“ (*Inflationsliteratur*), która przeżywała swoją koniunkturę w okresie międzywojennym w okresie kryzysu gospodarczego.

Bardzo ważnym projektem wydawniczym jest wydany przeze mnie tom zbiorowy pt. *Gegen den Kanon. Literatur der Zwischenkriegszeit in Österreich* (Peter Lang: Frankfurt am Main 2017), w skład którego wchodzi 23 artykuły uczonych z Polski (m.in. Joanna Jabłkowska, Justyna Górny, Barbara Surowska, Stefan H. Kaszyński, Karol Sauerland) i Austrii (m.in. Evelyn Polt-Heinzl, Murray G. Hall, Primus-Heinz Kucher, Sigurd Paul Scheichl, Johann Holzner, Johann Sonnleitner). Książka jest zbiorem artykułów, które dotyczą literatury Pierwszej Republiki Austriackiej wychodzącej poza ustalony kanon dotyczący tego okresu. Celem książki jest zwrócenie uwagi na twórczość innych autorek i autorów, na często pomijane literackie dyskursy i dzisiaj zapomniane kwestie, które w okresie międzywojennym miały wpływ zarówno na literaturę, jak i na postrzeganie rzeczywistości. Publikacja umożliwia wgląd w życie literackie tego czasu i pokazuje, że istnieje potrzeba oddzielenia literatury Pierwszej Republiki Austriackiej od Republiki Weimarskiej. O celach monografii i stanie badań dotyczących literatury austriackiej okresu międzywojennego piszę we wstępie do książki („Einleitende Überlegungen zu der Literatur der Zwischenkriegszeit in Österreich außerhalb des Kanons”), natomiast w artykule „Außerhalb des Kanons. Paul Busson und seine Zeitkommentare“ prezentuję sylwetkę praktycznie zapomnianego pisarza pochodzącego z Innsbrucka – Paula Bussona – i dokonuję analizy jego powieści historycznej *Die Wiedergeburt des Melchior Dronte* pokazując – co jest moim wkładem w i tak skromne badania nad Bussonem –, że powieść tę można czytać nie tylko jako powieść stricte historyczną bądź fantastyczną, lecz również jako odpowiedź na sytuację w Austrii po upadku Monarchii Habsburskiej (to podejście stosuję również w podrozdziale o Paulu Bussonie w rozprawie habilitacyjnej).

O ile powieść *Die Wiedergeburt des Melchior Dronte* posiada kilka wznowień po roku 1945, przez co nie można jej uznać za utwór zapomniany, o tyle inne powieści Bussona z

Załącznik nr 2
dr Aneta Jachimowicz
Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

początku lat 1920tych zostały całkowicie zmarginalizowane. Tym powieściom (*F.A.E* i *Die Feuerbutze*), jak i dorobkowi eseistycznemu i poetyckiemu tego okresu poświęcam artykuł „Der Tiroler Autor Paul Busson am Beginn der Ersten Republik“ (2017), próbując określić pozycję Bussona na literackiej scenie austriackiej.

Kolejne publikacje wchodzące w skład tego obszaru badań to artykuł o odkrytej niedawno przez prof. Sonnleitnera powieści pt. *Schwindel* zapomnianej powieściopisarki Marty Karlweis, prywatnie żony pisarza żydowskiego pochodzenia Jakoba Wassermanna. W artykule tym pt. „„Segn S‘, so heiter ist das Leben in Wien‘. Das Großstadtbild in Marta Karlweis’ Familienroman *Schwindel*“ pochylam się nad konstrukcją przestrzeni urbanistycznych w wielkomięjskiej powieści Karlweis pokazując jednocześnie, jak ta przestrzeń wpływa na postrzeganie rzeczywistości przez protagonistów powieści. W tym kontekście pojawiają się również takie opozycje jak masa – jednostka, miasto – wieś, jak również takie kwestie społeczne jak nędza, kryzys sztuki, technika, reklama i wizualizacja. Artykuł „Die *Neue Freie Presse* und die österreichischen Autoren und Autorinnen im Exil (1933–1938)“ (w druku) jest natomiast wyrazem moich zainteresowań prasą wiedeńską Pierwszej Republiki Austriackiej. W tekście tym pokazuję, w jaki sposób kluczowa opiniotwórcza gazeta austriacka unikała w okresie austrofaszyzmu tematu emigracji literatów austriackich z Niemiec i jakie były tego możliwe powody.

(d) Kultura duchowa

Tomy zbiorowe wchodzące w skład tego obszaru:

1. Aneta Jachimowicz / Tomasz Żurawlew (red.): *Geisteskultur zwischen Ästhetik und Poetik*. Königshausen & Neumann: Würzburg 2016, s. 7–15. (Rec. Anna Kozłowska, UKSW, i Wojciech Kudyba, UKSW)
2. Tomasz Żurawlew / Aneta Jachimowicz (red.): *Spotkanie z kulturą duchową. Studia interdyscyplinarne*. (Wydanie specjalne *Orbis Linguarum*, tom 114). Wrocław: Atut 2016. (Rec. Johannes Königshausen i Krzysztof Tkaczyk, UW)

Obszar ten tworzy wydawniczy projekt interdyscyplinarny, który łączy w sobie wydane w dwóch tomach (polskim i niemieckim) studia poświęcone różnym aspektom kultury duchowej

Załącznik nr 2

dr Aneta Jachimowicz

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

napisane przez przedstawicieli różnych dyscyplin i kierunków: literaturoznawców, językoznawców, teologów, polonistów i germanistów. Obie książki stawiają sobie jednak inne cele: Podczas gdy wydanie polskie, poświęcone badaczce języka i literatury – Jadwidze Puzyninie – zawiera artykuły stanowiące wyraz uczestnictwa jej współautorów w duchowej przestrzeni współczesnej kultury i opisujące przejawy tejże kultury jako wyniku dialogu z innymi kulturami, wydanie niemieckie problematyzuje pojęcie kultury duchowej jako określenia, które ze względu na konotacje z okrytym niesławą podejściem filozoficznym i literaturoznawczym zwanym po niemiecku „Geistesgeschichte”, jest pojęciem nieco podejrzanym i niemodnym. Tom zawiera studia, które wbrew temu skojarzeniu próbują nadać kulturze duchowej jako zjawisku pozytywne znaczenie, niejako rehabilitując ową kategorię. Pomimo tego, że cywilizację zachodu cechuje radykalna sekularyzacja i dystans do metafizycznego odbioru świata, to jednak widoczna jest tęsknota za duchowym doświadczeniem, bez względu na to, jaką formę ono przybiera. To zjawisko pokazane zostało w rozdziałach tego tomu na przykładzie zjawisk kulturowych, literackich i filozoficznych przede wszystkim od początku XX wieku do współczesności. W rozdziale mojego autorstwa „Deja-vu und Seelenwanderung. Figurationen des Geistes im fantastischen Roman am Anfang des 20. Jahrhunderts am Beispiel von Paul Busson“ pokazuję, że odwrotną reakcją na popularną na początku XX wieku myśl empiriokrytyczną, która odrzucała wszelkie nienaukowe rozważania metafizyczne, był rozkwit neoromantycznych zainteresowań zjawiskami paraniormalnymi, okultyzmem i spirytualizmem, jak również religiami Dalekiego Wschodu. Tematami tymi zajmowała się literatura fantastyczna, która w tym okresie przeżywała prawdziwy renesans. Pokazuję to na przykładzie powieści Paula Bussona, w której tematem przewodnim jest efekt *déjà-vu* i reinkarnacja służące Bussonowi jako model artystycznej komunikacji, a także doświadczenie duchowe, przez które wyrażona jest wiara w człowieczeństwo w epoce utraty wartości.

